

Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1

Olympiáda v českém jazyce
45. ročník 2018/2019
Celostátní kolo

GRAMATIKA 1
I. kategorie

Zadání

V grafické podobě každé z následujících (navzájem nijak nesouvisejících) vět

A: *Viděl to číslo dvakrát.*

B: *Chlapci přečetli knížku pohádek.*

C: *Chlapci na té fotografii sami sebe nepoznali.*

můžete vždy jedno „i“ nahradit „y“ tak, že záměna sice způsobí změnu smyslu, ale i nově vzniklá věta bude gramaticky a pravopisně správná.

1. Uvedené změny proveďte a vzniklé věty napište.

1.A:

1.B:

1.C:

2. Každou z nově vzniklých vět parafrázuje tak, aby byl nový význam z parafráze jasný.

2.A:

2.B:

2.C:

3. V každé z nově vzniklých vět určete mluvnické kategorie slova, v němž jste změnu provedli, a toto určení запиšte do následující tabulky:

Věta	Změněné slovo	Mluvnické kategorie
A		
B		
C		

4. Uvažujte o návrhu na zrušení „y“ v českém pravopisu. Uveďte argumenty pro a proti.

Řešení a bodování:

1.A: Vyděl to číslo dvakrát.

1.B: Chlapci přečetly knížku pohádek.

1.C: Chlapci na té fotografii samy sebe nepoznali.

Za celé cvičení správně: 1 bod.

2.A Musíš to číslo vydělit (jiným číslem) dvakrát.

2.B Maminka s tetou chlapci přečetly knížku pohádek.

2.C Chlapci se na tu fotografii podívali, ale jejich obraz na ní byl tak zdeformovaný, že se na ní nepoznali.

Za celé cvičení správně: 2 body.

3. Za celé cvičení správně: 3 body.

Věta	Změněné slovo	Mluvnické kategorie
A	vyděl	sloveso, 2. os. j. č., rozk. způs., činný rod, vid dok.
B	přečetly	sloveso, 3. os. mn. č., čas min., způs. ozn., činný rod, vid dok.
C	samy	zájmeno, rod m. ž., č. mn., 4. pád

4. Argumenty pro a proti zrušení „y“:

Pro:

- Zjednodušení výuky – více času na jiné jazykové jevy.
- Snazší osvojení jazyka cizinci.
- Jiné slovanské jazyky se obejdou bez „y“.

Za argumenty PRO maximálně 2 body.

Proti:

- Odlišení významu (i/y je významonosné).
- Historická a kulturní tradice.
- Zastarání existujících textů.

Za argumenty PROTI maximálně 2 body.

GRAMATIKA 2

I. kategorie

Zadání

1. **Postihněte, v čem spočívá rozdíl ve významu následujících výpovědí.**
 - a) *Petr zahrál tu skladbu velmi úspěšně.*
 - b) *Petr určitě zahrál tu skladbu velmi úspěšně.*
 - c) *Petr nejspíš zahrál tu skladbu velmi úspěšně.*
 - d) *Petr patrně zahrál tu skladbu velmi úspěšně.*
 - e) *Petr asi zahrál tu skladbu velmi úspěšně.*
2. **Vypište slova, která způsobují rozdíl ve významu zadaných výpovědí.**
 - a) Určete jejich slovní druh.
 - b) Určete jejich větněčlenskou platnost.
3. **Následující výpovědi jsou vícestupňové. Parafrázuje je tak, aby jasně vyjadřovaly význam obdobný jako v úkolu 1.**

Petr musel mít při zkoušce štěstí.
Petr nemusí mít při zkoušce štěstí.
Petr nemůže mít při zkoušce štěstí.
4. **Najděte tři typově odlišné prostředky, kterými lze vyjádřit význam obdobný prostředkům v úkolu 2.**

Řešení a bodování:

1. Výpovědi se liší v míře jistoty a nejistoty. Výpověď a) je z hlediska vyjádření jistoty neutrální, ostatní vyjadřují vyšší či nižší míru. – 2 body
2. *určitě, nejspíš, patrně, asi* – 1 bod
 - a) částice – 1 bod
 - b) nemají větněčlenskou platnost – 1 bod
3. *Petr musel mít při zkoušce štěstí.* Petr měl určitě při zkoušce štěstí.
Petr nemusí mít při zkoušce štěstí. Je možné, že Petr nebude mít při zkoušce štěstí.
Petr nemůže mít při zkoušce štěstí. Petr nejspíš/určitě nebude mít při zkoušce štěstí.
Celkem 2 body
4. Např. adjektivum (možný, pravděpodobný – Možná, že zkoušku udělá.), složené predikáty (jsem přesvědčen/jist: Jsem přesvědčen, že Petr přijde pozdě.), gramatické prostředky (Teď už budeme nad Vídni.), osamostatňování (Že ten Petr zkoušku neudělal!) - 3 body

GRAMATIKA 1

II. kategorie

Zadání:

1. Napište krátký souvislý text, který bude obsahovat souvětí s následující strukturou:

1) 1Vh (poměr slučovací) 2Vh, 3Vv (přívlastková), (poměr slučovací) 4Vh, (poměr důsledkový) 5Vh.

2) 1Vv (přísluvečná přípustková), 2Vh, 3Vv (přísluvečná příčinná), (poměr odporovací) 4Vv (přísluvečná příčinná), 5Vv (podmětná).

3) 1Vh, 2Vv (přísluvečná časová), (poměr odporovací) 3Vh¹, 4Vv (přívlastková), 3Vh², 5Vv (přívlastková).

Souvětí odpovídající zadání podtrhněte a označte příslušným číslem. Mohou být užita v jakémkoli pořadí a vyprávění může obsahovat i další věty či souvětí, celková délka by ale neměla přesáhnout 10 větných celků. Vyprávění musí dávat smysl, ale nemusí obsahovat celý příběh (může jít jen o jeho začátek, konec či střední část). Příběh může (ale nemusí) začínat větou: *Toho dne se Anna vracela ze školy brzy.*

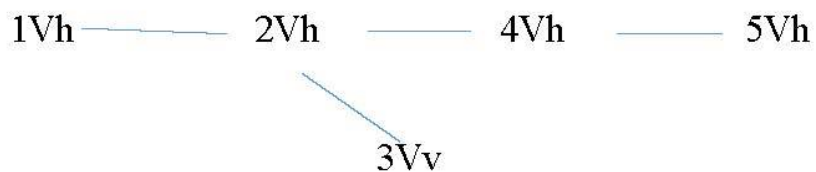
2. Nakreslete závislostní grafy zadaných souvětí 1–3. Pro hlavní větu užívejte značku Vh, pro vedlejší větu Vv. Věty číslujte podle zadání v bodě 1. Druhy vedlejších vět a druhy poměru mezi hlavními větami ve schématu neuvádějte.

Řešení a bodování:

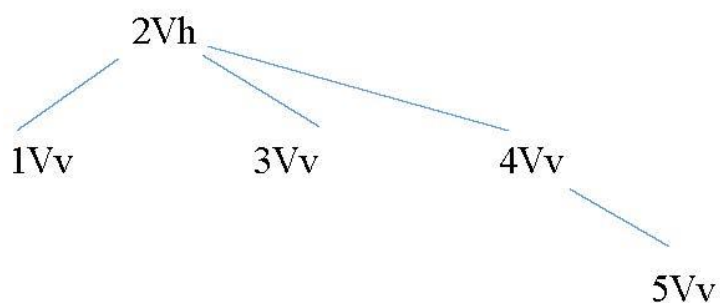
Příklad řešení:

Toho dne se Anna vracela ze školy brzy. (I.) Byl pátek, jenž je jediným dnem v týdnu, kdy mají jen pět hodin, a ve škole přestala téct voda, a tudíž poslední hodina odpadla. (II.) Přestože ji neočekávané volno potěšilo, dělalo jí i trochu starosti, protože jít jen tak domů se jí v tak krásném počasí nechtělo, ale zároveň ji nenapadalo, co zajímavého by mohla podniknout. A tak se jen pomalu loudala ulicí, usilovně přemýšlela a rozhlížela se po okolí. Najednou ji v jedné ze zahrad něco upoutalo. (III.) Nejdřív to byl jen rychlý pohyb, ale když se podívala pozorněji, uviděla v křoví, jež zarůstalo vzdálenější konec zahrady, zářivě barevné peří a červený zobák nevelkého ptáka, jakého dosud nikdy neviděla ani ve skutečnosti, ani ve filmu nebo na internetu.

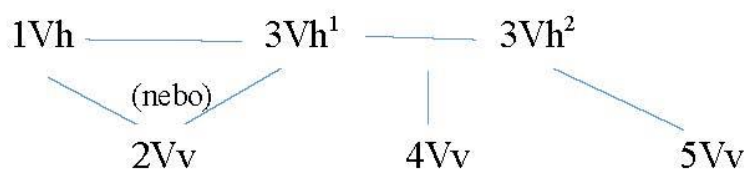
I.

II.

III.

Bodování:

Za vytvoření každého smysluplného souvětí se zadanou strukturou – 2 body, při 1 chybě strukturní – 1 bod. Celkem tedy za souvětí max. 6 bodů.

Za vytvoření 3 správných grafů – 3 body.

Za celkovou plynulost a smysluplnost textu – 1 bod.

Maximálně tedy 10 bodů.

GRAMATIKA 2

II. kategorie

Zadání:

Níže uvedená báseň je napsána v jazyce, který sice češtinou není, ale do značné míry ji připomíná:

*Je smažno.
Lepě svihlí tlové
se batoumají v dálnici,
chrudošiví jsou borolové
na mamné krsy žárnící.*

*Střez se, střez Tlachapouda, synu!
Má tlamu zubatou a ostří dráp,
pták Zloškrv už se těší na hostinu,
vzteklitě číhá na tě Pentlochňap.*

*Svůj chopil vorpálový meč,
jímž lita soka vezme v plen,
pak used' v tumumovou seč
a čekal, divišlen.*

Úlohy:

1. Uveďte, v čem spočívá podobnost mezi „běžným“ českým básnickým textem a uvedenou básní; uvažujte všechny jazykové roviny.
2. Najděte všechna česká slova (slovní tvary), která jsou skutečně součástí české slovní zásoby a současně jsou (v běžném českém jazyce) slovnědruhovými homonymy. Určete jejich slovní druh, který v básni není uplatněn. Neuvažujte vlastní jména, částice a citoslovce.
3. Zdůvodněte, proč – při respektování gramatických pravidel češtiny – slovo „svihlí“ nemůže být sloveso. Pokud je takových – navzájem nezávislých – důvodů více, uveďte je všechny.
4. Na prvních 9 řádcích básně určete základní skladebné dvojice (nerozvitý podmět – nerozvitý přísudek) jednoduchých vět, nebo u dané věty uveďte, že jde o větu jednočlennou. Fakt, že věty nejsou v češtině, přitom neberte v úvahu.
5. Na základě všeho předchozího uvažujte o tom, co vlastně znamená shoda podmětu a přísudku a shoda podstatného jména a jím řízeného shodného přívlastku.

Řešení a bodování:

1. Užití českých slov, koncovek, slovo tvorby, slovosledu, pravopisu (mj. kladení interpunkce, psaní velkých písmen, ...), skladby, rytmu a rýmu, ... // Za výstižnou formulaci 2 body
2. *Je, lepě, se, má, ostří, meč, lita, seč* // Za uvedení všech 8, případně s vynecháním „lita“ 7 slovy, 2 body; při uvedení 6 nebo 7 včetně *lita* 1 bod, jinak 0 bodů.

3. (i) sloveso v určitém tvaru může být jen jedno v jednoduché větě
(ii) pokud by *svíhlí* bylo sloveso, byla by příklonka *se* na nesprávné větné pozici
// Za správné uvedení možnosti (i) 1 bod, za správné uvedení možnosti (ii) 2 body, při menších nedostatcích (ale správném uvedení problematiky postavení příklonky) 1 bod
4. Jednočlenná – *tlové se batoumají – borolové jsou chrudošiví – (ty) se střež – (on) má – (on) ostří – pták se těší – Pentlochňap číhá*
// Za správné uvedení všech možností 1 bod, jinak 0 bodů
5. Shoda je identita kategorií, které jsou společné koncovkám (které nesou koncovky) slov, jimiž jsou vyjádřeny shodující se větné členy.
// Za výstižné a kompletní řešení 2 body.

SLOHY

I. kategorie

1. Co dělají sluneční hodiny v noci?

2. Jsi architekt(ka), historik(čka) apod. a dostal(a) jsi za úkol navrhnout podobu památníku či muzea veřejně známé osobnosti, které si vážíš. Jak bude vypadat?

II. kategorie

1. Paměť stromu

2. Putování dříve a dnes (Cesta jako cíl)

MLUVNÍ PROJEVY

I. kategorie: Výhled do kraje (z hradu Lipnice)

II. kategorie: Slabikář